

SAKRAMENTARZ (56) *sb m*

Pierwsze i drugie a oraz e jasne, trzecie a pochylone.

sg [N sakramentârz.] ◊ G sakramentârza (2). ◊ A sakramentârza (1). ◊ V sakramentârzu (1). ◊ pl N sakramentârze (16), sakramentârzowie (3); -e : -owie *KromRozm III* (3:2), *OrzQuin* (1:1). ◊ G sakramentârz(o)w (12). ◊ D sakramentârzóm (5); -óm (2), -(o)m (3). ◊ A sakramentârze (6). ◊ I sakramentârzmi (9). ◊ L sakramentârzoch (1).

Sł stp, Cn brak, Linde XVI – XVII w.

*Nazwa (z odcieniem pejoratywnym) nadawana zwolennikom reformacji (często z jej odłamu pochodzącego z dzisiejszej Szwajcarii) jako tym, którzy zanegowali wiarę w sakramenty głoszoną przez Kościół katolicki (56) : Bucerus czáfem z Sákrámentarzmi przeciw Lutrowi/ czáfem przeciw nim z Lutrem dżyerży o yedneyże rzeczy. *KromRozm I* H4; *OrzList* e2v, e3 [2 r.], e3v, e4; Pánie Boże day to/ y rácz ftrzędz w Polfzce téy Ierárchiéy świętéy/ [...] rácz iéy brónić Święty Pánie/ przeciwko tym Sákrámentarzóm ślepym y fzkodliwym *OrzQuin* Y, L3, Z4v; [Luter] Odmienił po tym poczćiwość/ wiarę/ y náukę przeciwko temuż Sákrámentowi [ciała i krwi]/ gwoli Sákrámentarzóm *BiałKat* 333v, 121; *KuczbKat* a2; Bo y Luter y Melánchton/ y Confesfia Augfzpurfka/ y iakmiarz wżyfcy práwi Luterani/ obrázy y Ceremonie zátrzymáli: ktore ci z Kálwinem y z Sákrámentarzmi Iconodáfiami [lege: ikonoklastami]/ to iest Obrázokażćami wyrzuciają. *WujJud* 208, 11v, 171, 173, 249v; *SkarŻyw* 545; Słuchayćie też co Lutheranowie o Kálwiniáfách piľzą y woľaią. Nie godni práwi/ ci Sákrámentarze/ áby ich źiemiá nofiłá *ReszPrz* 66, 66; *WujNT* 333 marg; Y dla tego ci Sákrámentarze y przodek ich Berengárius/ ták te fłowá ś. Ewángeliey pľowác chćieli *SkarKaz* 204b, 81b; [wnet z niey [tj. z nauki Lutra] troiáka fektá fye vrodźiła: [...] wtora Sakrameⁿtarzow/ trzećia Nowokrzczeńcow. *RodzajLutera B*].*

W połączeniu z zaimkiem dzierżawczym „wasz”, „swoj”, podkreślającym dystans autora wypowiedzi ze względu na różnicę wyznania (4): Grekowie/ Ormyánye/ Indy/ y wślytcy Azyátycy y Afrykani wyęcey fye fnámi y z Rzymfkim koľcyołem/ niżli z wáfłymi Luterány/ Sákrámentarzmi y Nowokrzczeńcy zgadzáyą. *KromRozm I* E4; *OrzList* i; przypátrz śie iáko wykłáda Luter z swoimi vczniámi: iáko Zwingliufz z swoimi Sákrámentarzmi *BiałKat* 118v; *WujJud* 171.

[W połączeniu z nazwiskiem: Nie tákci vmieráli Święci Zakonnicy; iáko Luter Apofťátá: nie tak prawi Ewángeliťowie; iáko Kálwin Sákrámentarz *HerbOdpow* V3.]

W połączeniach szeregowych (20): Prawdác iż Melanchnon y Luter gányą nyeco w Sákrámentarzoch/ tákże w Munfťerfkich doktorzech/ álbo w Nowokrzczeńcoch. *KromRozm I* K2v; Y teras nye mnyey fye piľmem bronýą Nowokrzczeńcy/ niż Lutheranowie álbo Sákrámentarze. *KromRozm I* M3v, E4, [P2]v; Wíľák Lutheranowie myędzy fobą yednoťáynny porzádek máyą/ tákże y Sákrámentarzowie/ y Czechowie myędzy fobą. *KromRozm III* G3v; V Pikártow/ Huľow/ Nowokrzczeńcow/ Sákrámentarzow/ Lutheranow/ Proteťántow/ y wśfech inych/ ktorzy fye od nas odľączáyą/ wślyťko fye odmyeniło? *KromRozm II* I4v, B6, D7, G6v, H7, H7v (10); gdyź ták [tj. w Niemczech] iest wiele ludu roľpuľnego rozmáitich wiár/ fám Nowokrzczeńcy/ Sákrámentarze/ Luterowie/ Huľowie *BielKron* 213; *OrzQuin* Kv; Ażaż nieślycháfz Pikártow/ Lyľkow/ Zwinglianow/ Sákrámentarzow/ y inźyich niezliczonych Sektarzow *LeovPrzep* G2; zá iákie was przyjmowác mamy:

ieflli zá prošte Luterany/ czyli zá Zwingliany/ Sákrámentarze/ KálwiniŃty/ álbo Hugonoty. *WujJud* 165, 131, 214v; [Pikárći, Ńwięty m czynią HuŃá Ńwego; Luterani, Lutrá; Sákrámentarze, Kalwiná: krotko mowiać/ káždy Ńwego. *HerbNauka* L6 (*Linde*); *HerbOdpow* V3 (*Linde*); [wyznanie Doktorów Kościoła] Przeciw Berengáryanom/ Luteranom/ Zwinglianom/ KálwiniŃtom/ Sákrámentarzom/ y inŃzym bluźnierzom tego nachwálebnieyŃzego Sákrámentu *WujPosN* 1584 I 244 (*Linde*)].

W przeciwstawieniach: »sakramentarz ... papieź [= *papista*], papieźnik« (2): y żeby m ia Sákrámentarzá zá Krolá nieobrał/ iedno Papieźniká *OrzList* i, i.

Wyrażenie: »sakramentarz luterski« (1): które [tytuły urzędników królewskich według nazewnictwa tureckiego i tatarskiego] w PolŃzce odnowili/ y wŃtáwicznie odnawiaią/ ci Sákrámentarze LuterŃcy/ *CaluiniŃt&caud*;, *StancariŃt&caud*;, y ini *OrzQuin* Kv.

Zestawienia: »helwet sakramentarz« (1): ConfesjoniŃte iáko Ńie z Helwetámi Sákrámentarzmi zgadzaią. *WujJud* L13.

»nowy sakramentarz« (1): KálwiniŃtámi teraz poŃpolicie nowe Sákrámentarze zowá/ że oni [...] nowym nieiákim fortelem prawde Sákrámentu chca wyniŃzczyć. *WujJud* 172v.

»sakramentarz zwinglijan« (1): Gdyź wierzą [prawi luterani] práwá bytność Ciála y Krwie PáńŃkiej w Sákrámenćie/ czego Sákrámentarze Zwinglianowie nigdy niepozwołá. *WujJud* 14v.

Szeregi: »sakramentarze i anabaptyste« (1): [w rzeczach gruntownych, tj. fundamentalnych] v was roznic doŃyć/ gdy iedni obrázy wyrzucáią/ iáko Sákrámentarze y AnábáptyŃte etć. á drudzy ie chowaią/ iáko Confesjia AugŃzpurŃka *WujJud* 140v.

»(albo, ani) luterani i (albo, ani) sakramentarze« [szyk 2:1] (3): Ale myędy Sákrámentarzmi y Lutherany/ ták yeŃt yednoŃtáyny [= *jednomyŃŃny*] rząd koŃcyelny/ iż nierzkać w powyećce/ ále w myeŃcye káżdym inákŃy *KromRozm* III G3v; áć wy [konfesjoniŃci] dla zgody/ iego [tj. *Kalwina*] náuki odstępuiać/ niewiem co zá łataninę y mieŃzáninę czynicie/ niechcać áni Luteranow áni Sákrámeⁿtarzow rozgniewać. *WujJud* 171, 173v; [Nuź tedy/ ieŃli wam co lepŃzego okaźá Luterani/ álbo Sákrámentarze/ [...] odstápicieŃz od wáŃzey confesjey; czyli nie *HerbOdpow* C3]. [Ponadto w połączeniach szeregowych 16 r.]

»sakramentarze i (ani) nowokrzceńcy« (2): *KromRozm* I K2v; Iáko tedy to mieyŃce [w PiŃmie Święty m: NawyźŃzy nie mieŃzka w koŃcielech ręká wczynionych *Act* 7/48] Sákrámentarzom nic nie pomaga: ták áni Nowokrzceńcom/ ktorzy koŃcioły [...] ták lekce powaźaią/ iáko y [...] domy poŃpolite. *WujNT* 425. [Ponadto w połączeniach szeregowych 10 r.]